

bogumili, muslimani, bosna
herzegovina

СВЕТИ ЈОВАН ЗЛАТОУСТИ

Беседа прва

О покајању

*изговорена по повратку из бање где
се Златоусту дуже задржао ради
лечења*

ekumenizam,
ekumenizam
календар

Да ли сте се ви мене сећали за време мога одсуства,? Јер, ја на вас никада нисам могао да заборавим. Ако сам и град напустио, опет нисам могао да пропустим а да на вас не помишљам.

И као што у мислима, ма куда пошли, носимо слике наших вољених - тако смо - заволевши једном доброту ваше душе, у уму своме свагда имали красоту вашег срца. Као што живописци спајају разноврсне боје у једну и од разних облика сликају бића и предмете, тако сам и ја вашу жељу за сусретом, усрдност у слушању, љубав према проповеднику и друге ваше врлине као разнолике шаре добродетељи у једно спајао, и тако осликавао обличје ваше душе. Гледајући на ту слику умним очима, ја сам се у одсуству тешио. А то сам, свакако, чинио и када сам код куће седео и устајао, и када сам путовао и одмарао се, када сам дому се своме враћао или напоље из ње излазио јер сам се непрестано

сећао ваше љубави. И не само дању, него сам се и ноћу наслађивао тим сећањима. И као што је Соломон о себи рекао: *“Ја спавам а срце је моје будно”* (Песм. 5, 2) тако се тада и мени догађало. Сан ми је умарао телесне очи, а сила ваше љубави будила је душевне [очи]. Често ми се чинило као да с вама разговарам у сну пошто душа ноћу обично снева о ономе о чему током дана размишља. Тако сам вас и посматрао очима љубави иако телесним оком нисам могао да вас видим. Са вама сам био жељом, иако не и телесно.

Више од тога, моје су се уши испуњавале вашим гласовима. А то је и било оно што ме је нагнало да се пре времена вратим, иако тиме сам тиме одбацио користи које сам имао од оног места и његове климе где сам требао да остатанем дуже ради здравственог опоравка. Више сам волео да, иако не сасвим опорављен, дудем са вама и у вашој близини него да због уживања у одмору и другим пријатностима чекам да потпуно оздравим, а вашу љубав надаље жалостим. Посебно што су прилике биле такве да сам из ваших писама, која су ми често стизала, чуо ваше прекоре, а ја никада нисам на оне који укоревају обраћао мању пажњу него на оне који похваљују. Осим тога, и ти прекори су долазили од душе која

ме љуби, па сам тиме подстакнут и дошао не могавши вас никада заборавити.

Али, шта је ту тако дивно? Што сам се ја сећао ваше љубави, док сам био у бањи и миром [покојем] се наслађивао. А познато вам је да се апостол Павле опомињао своје браће и када је везан лежао у тамници, па им је отуда, без обзира на многе своје јаде, као да се не налази у тамници већ на некој плодној пољани, писао и овако говорио: *“Као што је право да ја ово за све вас мислим; јер вас имам у срцу, и у оковима мојим, и у одбрани, и потврђивању јеванђеља, све вас који сте заједничари моји у благодати.”* (Фил. 1, 7).

Видите, дакле: споља је имао оков који су му ставили непријатељи, а изнутра други оков: ученичка љубав.

Спољашњи оков је био скован од гвожђа, а унутрашњи је извирао из љубави према ученицима. Први [оков је] често збацивао са себе, док другога никада није могао да се ослободити. Но, као што жене, када претрпе порођајне болове и постану мајке, потпуно живе кроз децу коју су родиле ма где да се налазе, тако и још много усрдније од жена, је Павле свагда прилепљен за своје ученике. Тим пре што је духовни пород осетљивији од природног. Поред свега, он није

једне исте порађао само једном, но и два пута, па се зато и јадао говорећи: “*Дјечице моја, коју опет с муком рађам*” (Гал. 4, 19). Такве болове жена никада не трпи нити од њих страда, јер је то у природном порођају немогуће. Ни једна мати већ рођено дете не може изнова примити у себе нити поново претрпети жестоке [порођајне] болове. А Павле је и то поднео и да би их посрамио рекао је: “*коју опет с муком рађам*”, што другим речима значи: “Зашто ме већ једном не поштедите? Јер ни један син није поновним својим рођењем утробу мајчину растрзао, а ви мене присиљавате да и то подносим”. Осим тога, матерински болови су кратки и са рођењем младенца нестају, док ови други трају и више месеци. Тако и Павле, који се током године трудио, опет није могао да роди зачете. Уз то, при порођају мајке болује само тело, а други [духовни] порођај не растрже утробу већ напреже и саму душевну силу [дејство].

А да су ови болови заиста најтежи, види се и по томе што нико никада није пожелео да ради рођења деце доспе и у ад, а Павле не само што је то силно тражио, него је молио да буде одлучен и од Христа и од учешћа у Његовој слави, само да би препородио Јевреје због којих је непрестано боловао. Само због тогао што му то

није дано, жалио се и говорио: “*Да ми је врло жао и срце ме моје боли без престанка;*” (Рм. 9, 2) и “*Дјечице моја, коју опет с муком рађам, докле се Христос не уобличи у вама!*” (Гал. 4, 19).

А шта је блаженије од такве утробе? Утробе која је могла родити таква чада, чада која у себи имају Христово обличје. Шта је од ње плодносније, од ње која је и васцели свет поново родила? И шта је од ње силније, када и после рођења и узрастања оне који су се били развратили, опет прима у себе и по други пут их рађа?

А зашто не рече Павле: “*дечице моја, коју опет рађам*”, него: “*с којима се мучим*”? Посебно кад на другом месту помиње рођење рекавши: “*Јер вас у Христу Исусу ја родих*” (1Кор. 4, 15).

Јер је овим речима желео да објави сâмо сродство, а оним предходним да прикаже своје болове! Зар их још нерођене, назива децом? Јер, ако има [порођајне] болове, још их није породило. Како их онда назива децом?”

[Ово је апостол рекао] да би ти схватио да се он и не мучи оним првим боловима, иако би већ њима могао да их постиди. Јер гле! [Говори апостол] Зар нисам ја већ једном постао отац и претрпео порођајне муке, а потом сти и ви синови постали? Због чега ми онда причињавате нове болове? Доста

сам муке имао и док сам вас први пут рађао. Зашто ми [онда] причињавате нове болове? Јер му погрешке верних нису причињавале мању муку од оних, који су још увек били неверни; Несносно је било и погледати, да нагињу злу и они којима су биле разјашњене толике тајне. Због тога је [Апостол] и плакао прегорко и жалосније него свака жена и говорио: *“Дјечице моја, коју опет с муком рађам, докле се Христос не уобличи у вама!”* (Гал. 4, 19). А ово је он рекао зато што је хтео да им пружи наду, али и да их застраши. Јер рекавши да Христово обличје у њима још није утврђено, улио је страх и бојазан у њих, а назначивши да је могуће да Христово обличје у њима постане, ободрио их је јер се у изреци: *“докле се Христос не уобличи у вама”*, подразумева обоје; т.ј. и да то обличје још није постало, и да је могуће да постане. Јер кад би то било немогуће, узалуд би им говорио: *“докле се Христос не уобличи у вама”*, пошто би их на тај начин само заваравао празним обећањима.

Знајући ово, ни ми не треба да очајавамо, али ни да будемо немарни јер је и једно и друго убиствено.

Очајање не допушта ономе који је пао да устане, а немар чини да и онај, који још стоји, падне.

Оно прво [очајање] чини да се не извучемо из глиба постојећих зала, док другим [тј. немаром] траћимо и она богатства која су већ стечена. Као што нас немар баца стрмоглавце и са самих небеса, док нас очајање сурвава у сâм бездан зла, тако је и нада једино средство да се отуда што пре ишчупамо.

А размотримо снагу и једнога и другога.

Пре свог пада је и ђаво био добар, али чим је запао у немар и почео да очајава, загазио је у такве пороке, да никад више није могао да се из њих отргне.

А да је он био добар, о томе и Господ говори: “*Видјех сатану гдје паде са неба као муња*” (Лук. 10, 18) и поредећи његов пад са муњом и узвишеност његовог пређашњег положаја, објашњава наглост пада.

Напротив, Павле је био хулник па и гонитељ и насилник, али пошто се био потрудио и није очајавао, одмах се и подигао и могао се упоредити анђелима. Исто је тако и Јуда, немаром према себи, постао издајник иако је пре тога био апостол, док је разбојник, и после толиких својих злих дела, пре свих ушао у Рај само зато што није очајавао. Као што је фарисеј, по својој дрскости, пао са саме висине добродетељи, тако се цариник, који није очајавао, уздигао и превазишао [по добродетељи] фарисеја.

Желиш ли да ти покажем да је и цео један велики град тако поступио?

На исти начин се и град Нинива спасао иако је одлука Божија до очајања доводила његове становнике. Јер Нинивљанима пророк није рекао да ће бити спашени ако се покају, већ просто: *“јоште четрдесет дана, па ће Нинивеја пропасти”* (Јон. 3, 4).

Али, иако Бог беше тако запретио и пророк то наговестио, тако да сама одлука није садржала никаква одлагања ни услове, Нинивљани нису малаксали нити посустали у доброј нади. А Бог није никакве услове дао нити је рекао да ће бити спашени, јер је једино хтео да њихова богобојажљивост буде већа и да их отргне од великог нереда. Друго што је [Бог] хтео јесте да се ми, када безусловну одлуку чујемо и имамо такав пример пред собом, не предајемо очајању и малодушју. Јер баш се отуда још боље познаје милосрђе Божије, пошто се Он мири са онима који се кају. Тако Његове одлуке ничим нису условљене као ни онда када изриче одређену пресуду. А и сам период покајања показује неизрециво Божије човекољубље. Јер, да ли може четрдесет дана учинити да се њихови, временом нагомилани греси пониште? Али, пошто је то [покајање] допринело спасењу

града, очигледно је како и одатле просијава Божији промисао.

Тако и ми, знајући ово, не треба ни у ком случају да очајавамо, јер је управо очајање најснажније оружје које ђаво користи против нас, те се ни када грешимо не радује толико колико када очајавамо. А послушај како се и сам Павле, код оних који су скренули са правог пута, бојао очајавања више него самог греха, јер је пишући Коринћанима овако говорио: *“Свуда се чује да је блуд међу вама, и то такав блуд какав се ни међу незнабошцима не помиње”* (1. Кор. 5, 1). И није рекао: "какав ни незнабошци не смеју да чине", него "неће ни да га помињу". А баш оно што они неће ни да помињу, ви сте се осмелили да чините делима, и *“ви сте надувени”*. Није им, дакле, рекао: "он је надуven" па да је онда - пошто је обишао онога који је згрешио - са здравима разговарао као што чине и лекари. И они, остављајући немоћне [болесне] на страну, разговарају понајвише са родбином, јер у и ови криви за надменост болног, зато што му нису забрањивали [да чини оно што је по њега штетно] и [нису] га учили бољем, те се тако кривица за грех приписује свима како би се рана боље исцелила.

Јесте, велико је зло грешити, али је још веће у гресима се

гордити. Јер, ако високоумље о правди поништава и саму правду, колико ће оно још бити веће у греху и колико ће нам донети већу осуду него сам грех? На то је Христос и мислио када је рекао: *“Тако и ви кад извршите све што вам је заповјеђено, говорите: Ми смо непотребне слуге, јер смо учинили што смо дужни учинити.”* (Лук. 17, 10) А ако је неопходно да се суздржава и онај који је све испунио, колико тек грешник треба много више да плаче и да себе убраја међу последње. Ово је Павле наговестио када је рекао: *“и нисте плакали”*.

Та шта говориш ти, други је сагрешио а ја да плачем?

Заиста, одговара он, јер смо сви ми као телесни удови један с другим тесно привезани. Када се на телу нога повреди видимо да се и глава доле савија. Иако је глава најузвишенија у читавом телу, у време несреће она не води рачуна о својој узвишености. Тако и ти чини. Апостол Павле то саветује када говори: *“Радујте се са радоснима, и плачите са онима који плачу”* (Рим. 12, 15). Из истог разлога је прекоревео Коринћане: *“И ви сте надувени, умјесто да плачете, да би се избацио између вас онај који је учинио то дјело.”* (1. Кор. 5, 2). И није рекао “место да се потрудите”; Него шта?: “умјесто да плачете”. То је као када би у време опште

болести или заразе која је погодила неки град рекао: “ да се из свег града ова невоља истера потребни су молитава, исповест и умилења”.

Увиђаш ли, дакле, колико их је на бриге ставио? Зато што су мислили да се зло угнездило само у оном једном, [Апостол] и њих позива на рад и старање следећим речима: “*Не знате ли да мало квасца све тијесто укисели?*” (1. Кор. 5, 6). Ово значи да болест када захвати ма који уд прелази и на друге удове. Зато, као што се при општој несрећи саветујемо, тако и о томе треба да се бринемо. Немој ми дакле, никако говорити да је он један згрешио, но представи себи да је његов преступ као каква трулеж која ће се напоследку проширити по целом телу. Као што се, када кућа гори, они до којих та несрећа још није стигла, једнако као и они које је та беда већ задесила, труде и на све начине настоје да обуздају огањ који се шири како пожар не би стигао и до њиховог прага, тако исто и Апостол Павле Коринћане као да подстиче овим речима: “То је огњена стихија; предупредимо штету; па и пре него што ће цркву обузети, погасимо пожар. Јер ако не будеш марио за герх ближњег свог, разврат ће се само још више увећати зато што је он уд који припада телу. Осим тога - расуди сам - ако ово занемариш и презреш

исто зло може кад-тад сустићи и тебе. И тако, ако и не би хтео ради ближњега, а ти се пробуди ради себе, супротстви се зарази, предупреди трулеж и заустави мртвило.

Али, Павле је поред ове изрекао и другу заповест вишу од ове: *“Да се такав преда сотони”* све док се не покаје и не усмери на боље. *“Таквоме је довољно ово карање од многих; Зато вас молим, потврдите љубав према њему”* (2. Кор. 2, 6 и 8).

Пошто га је, дакле, прво довео у незавидну ситуацију и учинио га општим непријатељем и пошто га је изагнао из стада и одсекао од здравог тела, примети, како настоји да га опет припоји телу и присаједини са стадом. Јер није просто казао: "љубите га", него *“потврдите љубав према њему”*, т.ј. показујте му тврдо и неразрушиво, горуће, топло и пламтеће дружељубље, и изјављујте му опроштај због прве заваде.

Шта се то збило, кажи ми? Зар га ниси сотони предао?

Јесам, одговара он, но не зато да остане у руци сотоне, него да би се што пре ослободио његових мучења.

Али о чему сам ја говорио?

Погледај, како се Павле чува од очајавања, најпоузданијег сотониног оружја. Пошто је рекао: *“потврдите љубав према њему”*,

одмах додаје и зашто: “како тај не би био савладан од превелике жалости.” (2. Кор. 2, 7). У вучијим чељустима, говори он, налази се овца; предупредимо дакле то, и пре него што ће је појести и размрскати уд наш, отмимо је. Брод је у невољи међу таласима. Пре, дакле, него што ће потонути, потрудимо се да га спасемо. Јер као што брод, кад се море узбурка и таласи подигну, тоне, тако и душа када је са свих страна обузму жалости, ако никог нема да јој пружи помоћ, ускоро тоне, те жаљење над почињеним гресима које је иначе спасоносно због своје неумерености бива штетно. А примети како је и то опрезно рекао. Није казао; да га сотона не погуби него: “да не будемо од сотоне повређени”.

Повреда је жеља туђинаца. Зато је Павле, када је хтео да опише како је за ђавола већ постао туђ онај који се покајањем приљубио Христовом стаду, рекао: “*да не будемо од сотоне повређени*” пошто, ако га и надаље буде држао, наш ће члан бити уграбљен и [ђаво] од стада преотеће овцу иако је он са себе збацио грех покајањем. А побојао се [Апостол Павле] да се и овде не догоди оно што је демон некада учинио са Јудом.

А шта је то било с Јудом?

И Јуда се беше раскајао. “Сагрешио сам, рекао је он, што сам крв невину предао”. А ђаво је

чувши те речи, дознао да се Јуда окренуо бољем путу и да иде свом спасењу па се побојао његовог поправљања. Имамо милосрног Господа јер је се над њим заплакао када је хтео да Га преда и премного га је учио. Па зар га неће као покајника још пре примити? [Господ је] и оне је који су у непокајању заостајали Себи привлачио и дозивао, па зар неће бити милостив и према овоме, када се покаје и призна свој грех? Због тога је [Христос] и дошао да буде распет.

И шта је демон учинио с Јудом?

Довео га је у смутњу, прекомерном жалошћу помрачио му је ум, облетао је око њега и довео га до самоубиства. Од овога живота и усрђа га је одвео и покајања лишио.

А зашто?

Да је жив остао и он би се спасао, као што се то обистинило и на онима који су Христа разапли. Јер кад је Он спасао и оне, који су га на крст ставили, па се и на самом крсту висећи молио Оцу да им опрости њихово злочинство, зар неби и издајника, када би се и овај покајао, примио са сваким милосрђем. Али Јуда, савладан прекомерном жалошћу, није могао ни да помисли на такво исцелење, а камоли да га свецело прихвати. И тако, побојавајући се сличног

догђаја, Павле је позвао Коринћане да из ђаволове чељусти извуку човека.

Али зашто овде говорим о Коринћанима? Петар се, и поред тога што су му све тајне биле откривене, трипут одрекао [Христа], али је тај грех изгладио покајањем. Павле је, пак, гонио, хулио и зла чинио не само Распетоме, но и свим Његовим следбеницима, па је опет кроз покајање постао апостол! Бог од нас захтева само мало добре воље да би нам опростио многе грехе.

Рећи ћу вам нешто и о јеванђелској приповести која говори о овоме и сама нам се намеће да је поменемо.

Беху, писано је, два брата од којих један, пошто очево имање између себе поделише, оста код куће, а други без стида узео свој део и отице у туђину.

Да о овој причи говорим, нагнало ме то што њоме можемо доказати да и после крштења за учињене грехе можемо добити опроштај ако пазимо на оно што чинимо. А ово говорим, не да вас приволим на нерад, него да вас ослободим очајавања пошто очајавање доноси већу несрећу него сама лењост. Син, дакле, који је напустио оца, носи на себи образ [лик] оних који су после крштења пали. Да он заиста представља оне који су по крштењу пали, видимо и

отуда што се назива сином, јер без крштења нико се не може назвати сином. [Да је син] види се и по томе што је живео у очевој кући и што је поделио очево имање с другим сином, а немогуће би било да ко пре крштења наследи очево имање. Тако нам ова прича приказује и стање верних и то ништа мање верно зато што је он био брат оног другог честитог, јер у братство нико не може бити уведен без поновног духовног рођења [тј. без крштења]. Овај, дакле, дошавши до крајње сиротиње и шта је рекао?: “*Уставши отићи ћу оцу својему*” (Лук. 15, 18). Отац га и беше пустио и није му бранио да оде у туђу земљу, да би овај властитим искуством спознао добро, које је у очевој кући уживао. Јер, често се дешава, да када Бог не може речима да нас поучити, да нас напушта да би нас поучило наше искуство. Исто је Бог говорио и Јеврејима. Кад их није к себи могао приклонити нити привести кроз толике пророчке поуке, остави их да се кроз властиту патњу науче, и рече им: “*Твоја ће те злоћа покарати и твоје ће те одметање прекорети*” (Јер. 2, 19). Свакако би било боље да су и пре стицања искуства имали поверења, али пошто су били непослушни и нису хтели да верују поукама и саветима Његовим, чувајући их да не остану упорни својој у злоћи, [Бог]

допусти да се од властитих дела науче како би их могао поново задобити.

А тако је било и са овим блудним сином јер се и он, када је отишао у туђину и из самих дела научио колико је велико зло отићи из очинске куће, вратио натраг оцу, а отац га је, без злопамћења, нежним рукама обгрлио. А зашто? Зато што је отац, а не судија. Потом је одмах следила гозба и весеље и цео дан се у радост преобратио.

Шта ти говориш? Зар се тако злоћа наплаћује?

Не злоћа, човече! - Него повратак.

Не грех - него кајање,
не развратност - него промена на боље, што је најлепше од свега.

Старији син негодује због свега, али га отац мири речима: *“Чедо, ти си свагда са мном, и све моје јесте твоје. Требало је развеселити се и обрадовати, јер овај брат твој мртав бјеше, и оживје; и изгубљен бјеше, и нађе се.”* (Лук. 15, 31-32).

Јер толико дуго време, док од нас био удаљен, борио се и са глађу и са бешчашћем као и са најужаснијим невољама. Зато му је [отац] и рекао: *“мртав бјеше, и оживје, и изгубљен бјеше, и нађе се”*. Немој гледати на садашње његово стање, но представи себи величину његове раније несреће. Ти гледаш брата

свога, а не туђег, и он је оцу дошао који не памти ништа друго из прошлости осим оног што га наводи на сажалење, љубав и оправдавање, а то је очинству својствено. Не треба дакле набрајати шта је он починио, но шта је препатио.

Не спомиње, дакле, [отац] проћердани иметак, него размишља о пропаћеним безбројним бедама.

А са таквом и толиком, ако не и већом ревношћу, тражи и пастир овце своје!

Овде се син сам вратио, а тамо је пастир изашао и нашавши овцу, повео ју је са собом и више се њој радовао него свим здравим овцама. А погледај и како је враћао. Стаду ју је вратио не бијући, него је носећи плећима.

Па кад знамо, да се Бог од оних који се поправљају не одвраћа него их прима као и оне који су истрајали у својим добродетељима, када знамо још и то да не само да их не кажњава, него на њихов позив сâм одлази по њих и више им се радује него онима који су спашени, онда и ми не трба да очајавамо када смо у греху. Тако исто не смемо, док смо на путу добродетељи, себе чинити немранима. И када савршавамо добродетељи треба да се чувамо да се не поклизнемо у свом уверењу, а при гршењу треба да се свагда кајемо. Оно што рекох на почетку

беседе сада потврђујем: само се на ова два начина наше спасење доводи у питање, т.ј. када стојимо и мислимо да смо ван опасности, или када паднемо па се предамо очајавању. Управо зато што се и о онима који стоје бринуо, Павле је и рекао: *“Зато који мисли да стоји нека пази да не падне”* (1. Кор. 10, 12), као што је и за себе рекао: *“Него изнуравам тијело своје и савлађујем га, да проповједајући другима не будем сам одбачен”* (1. Кор. 9, 27). А да је оне, који беху већ пали, подизао и подстицао на већу смотреност, посведочио је онда, када је Коринћане овако ословљавао: *“Да ме опет кад дођем не понизи Бог мој код вас, те не заплачем за многима који су прије гријешили и нису се покајали за нечистоту и блуд и разврат што починише.”* (2. Кор. 12, 21). Овим показао и то да оплакивање није толико потребно онима који сагрешеше, колико је потребно онима који у гресима неће да се кају. А и пророк када је рекао: *“ко падне, не устаје ли? ко зађе, не враћа ли се?”* (Јерем. 8, 4) тиме је говорио исто. То је исто Давид псалмопојао: *“Сад кад бисте послушали глас његов: Немојте да вам одрвени срце ваше као у Мериви”* (Пс. 95, 7-8).

Зато, све док сада плачемо немојмо очајавати. Усмеримо добру наду на нашег Владика и

представимо себи море Његовог човекољубља. Очистимо наше зло срце и са свеколиком пажњом и поуздањем латимо се добродетељи и кајмо се за грехе које смо починили како би, кад са себе све грехе, још док смо овде, отресемо са сваком храброшћу могли да приступимо Христовом суду и тако се удостојимо Небеског Царства. Тако и нека буде, да сви примимо попутнину благодати и човекољубља Господа нашега Исуса Христа којем са Оцем и са Светим Духом слава, власт и част свагда и у све векове векова – амин.

Тј. од оних који још увек нису постали хришћани (прим. прев.)

Св. Јован мисли на "десног" благодарумног разбојника који се крсту покајао и поверовао у Господа Исуса Христа и био спасен. (прим. прев.).